

КОСМАС ГАВОРЫЦЬ ПА-РУСКУ

14 студзеня 1969 года, у 10 гадзін 39 мінут маскоўскага часу на арбіту штучнага спадарожніка Зямлі магутнай ракетай-носьбітам выведзен касмічны карабель «Саюз-4».

Касмічны карабель пільгуе грамадзянін Савецкага Саюза, лётчык-касманавт падпалкоўнік ШАТАЛАЎ Уладзімір Аляксандравіч.

Параметры арбіты касмічнага карабля «Саюз-4» блізкія да разліковых і складаюць:

перыяд абарачэння вакол Зямлі 88,25 хвілін;
максімальнае аддаленне ад паверхні Зямлі (у апагеі) — 225 кіламетраў;
мінімальнае аддаленне ад паверхні Зямлі (у перыгеі) — 172 кіламетры;
нахіл арбіты — 51 градус 40 мінут.

З касмічным караблём «Саюз-4» устаноўлена надзейная двухбаковая радыё-сувязь. Паведамленні з борта карабля перадаюцца на частотах 20,008 мегагерц.

Па дакладу лётчыка-касманавта таварыша Шаталава Уладзіміра Аляксандравіча і даных тэлеметрычных вымярэнняў стан яго выдатны.

Бартавыя сістэмы карабля «Саюз-4» функцыянуюць нармальна і падтрымліваюць ціск і тэмпературу ў зададзеных межах.

15 студзеня 1969 года, у 10 гадзін 14 мінут маскоўскага часу на арбіту спадарожніка Зямлі выведзен касмічны карабель «Саюз-5» з экіпажам з трох касманавтаў.

На борце касмічнага карабля знаходзяцца савецкія лётчыкі-касманавты: камандзір карабля падпалкоўнік ВАЛЫНАЎ Барыс Валянцінавіч і члены экіпажа — бортінжынер, кандыдат тэхнічных навук ЕЛІСЕЕЎ Аляксей Станіслававіч і інжынер-даследчык падпалкоўнік ХРУНОЎ Яўген Васільевіч.

Касмічны карабель «Саюз-5» выведзен на разліковую арбіту.

Параметры арбіты касмічнага карабля «Саюз-5» складаюць:

перыяд абарачэння вакол Зямлі — 88,7 хвілін;
максімальнае аддаленне ад паверхні Зямлі (у апагеі) — 230 кіламетраў;
мінімальнае аддаленне ад паверхні Зямлі (у перыгеі) — 200 кіламетраў;
нахіл арбіты — 51 градус 40 мінут.

Пасля вывадзення на арбіту камандзір карабля «Саюз-5» тав. Валынаў Барыс

Валянцінавіч устанавіў двухбаковую радыёсувязь з Зямлёй і касмічным караблём «Саюз-4».

Па дакладу таварыша Валынава Б. В., стан здароўя яго і членаў экіпажа добры; ціск і тэмпература ў адсеках карабля нармальныя.

Камандзіры караблём «Саюз-4» і «Саюз-5» лётчыкі-касманавты таварышы Шаталаў Уладзімір Аляксандравіч і Валынаў Барыс Валянцінавіч далажылі, што пачалі выкананне праграмы сумесных эксперыментаў у касмічнай прасторы.

На 9 гадзін маскоўскага часу 16 студзеня касмічныя караблі «Саюз-4» і «Саюз-5» зрабілі адпаведна 32 і 15 абаротаў вакол Зямлі.

Камандзір касмічнага карабля «Саюз-4» У. А. Шаталаў на 31 вітку праводзіў медыцынскія даследаванні, наглядаў за часцінкамі, якія свяціліся.

На 32 вітку пасля арыентацыі касмічнага карабля «Саюз-4» з дапамогай ручной сістэмы кіравання была ўключана рухальная ўстаноўка, і карабель перайшоў на новую арбіту з параметрамі:

— перыяд абарачэння вакол Зямлі 88,85 хвілін;
— максімальная адлегласць ад паверхні Зямлі (у апагеі) — 253 кіламетры;
— мінімальнае адлегласць ад паверхні Зямлі (у перыгеі) — 201 кіламетр;
— нахіленне арбіты 51 градус 40 мінут.

У гэты час згодна з праграмай экіпаж касмічнага карабля «Саюз-5», кіруемы камандзірам карабля Б. В. Валынавым, выконваў комплекс запланаваных эксперыментаў і навуковых даследаванняў.

Бортінжынер А. С. Елісеў працягваў весці назіранні за геалага-геаграфічнымі аб'ектамі зямной паверхні, нябеснымі свяціламі і праводзіў навігацыйныя вымярэнні.

Інжынер-даследчык Я. В. Хруноў выконваў медыцынскія даследаванні, вывучаў прахаджэнне радыёхваль праз іёнасферу.

Камандзіры касмічных караблём далажылі, што самаадчуванне ўсіх касманавтаў выдатнае, бартавыя сістэмы караблём працуюць нармальна.

Палёт касмічных караблём паспяхова працягваецца. (ТАСС).

ДА ХУТКАЙ СУСТРЭЧЫ!

Зноў савецкі чалавек у Космасе!

Пачуццё велізарнага хвалявання выклікае кожнае паведамленне ў студэнтаў факультэта журналістыкі. З гонарам паўтараем мы новыя імёны савецкіх касманавтаў, з нецярпеннем чакаем кожны рэпартаж з Космасу. Хваляванні, радасць не пакідаюць сэрца кожнага з нас. Радасную вестку многія

пачулі ў час здачы экзаменаў. Можна таму і адказы ва ўсіх толькі добрыя і выдатныя. Пospехі ў Космасе натхняюць на поспехі ў вучобе.

Хочацца пажадаць касманавтам выдатнага выканання палёту, шчаслівага вяртання на Зямлю. Да хуткай сустрэчы!

Л. БУРАЧЭЎСКАЯ,
А. ШКАБАРЫНА,
студэнткі другога курса
факультэта журналістыкі.

ОРГАН ПАРТКОМА, РЭКТАРАТА, МЯСЦКОМА, КАМІТЭТА КАМСАМОЛА І ПРАФКОМА БЕЛАРУСКАГА ОРДЭНА ПРАЦОУНАГА ЧЫРВОНАГА СЦЯГА ДЗЯРЖАУНАГА УНІВЕРСІТЭТА ІМЯ У. І. ЛЕНІНА

№ 2 (731)

● Пятніца, 17 студзеня 1969 г. ● Цана 2 кап. ● Год выдання XXII

СЕСІЯ Ў РАЗГАРЫ

● Весткі з факультэтаў ● Большасць адзнак — выдатныя
● У кабінете палітэканоміі дбаюць аб студэнтах ● Здымкі расказваюць ● І прафілакторый жыве сесіяй.

ІДУЦЬ ЭКЗАМЕНЫ

Новы дзень, новыя поспехі, перамогі, калі-нікалаі зноў хваляванні. Праўда, універсітэцкая статыстыка настойліва свярдае, што колькасць апошніх у гэтую сесію намнога паменшылася.

Цікавыя навіны прыходзяць у рэдакцыю з розных факультэтаў. Многія з іх да зімовых экзаменаў прыйшлі ў поўным саставе. Сярод такіх — геалага-геаграфічны, гістарычны і юрыдычны факультэты.

— Некалькі прайшоўшых экзаменаў, — гаворыць сакратар геафака Ларыса Сафрановіч, — паказалі на многа лепшую падрыхтоўку ў параўнанні з мінулай сесіяй. Гэта свярдаюць выкладчыкі, студэнты. Мяркуйце самі. У студэнтаў першага і трэцяга курсаў, якія здавалі экзамен па фізіцы і гісторыі КПСС, вялікая колькасць добрых і выдатных адзнак. Добра адчуваюць сябе самыя старэйшыя — чацвёртакурснікі, хоць экзамены ў іх самыя цяжкія.

Праўда, не зусім гладка ўсё абышлося з экзаменам па вышэйшай матэматыцы на другім курсе ў геалагаў. Але агульны настрой добры, рабочы абставіны ў напружанні.

— Нядаўна здалі экзамен па логіцы філосафы другога курса толькі на добра і выдатна!

Некалькі экзаменаў прайшло ў першакурснікаў. Многа новых выдатнікаў папоўнілі лепшыя рады універсітэцкага студэнцтва. Сярод іх А. Алецін, А. Канеўскі, Н. Сінкевіч, А. Трухановіч.

Сяргей Пятровіч Бекешка, намеснік дэкана юрфака, таксама паведаміў цікавыя навіны:

— Радуюць нас у гэтым годзе першакурснікі. Па гісторыі КПСС атрымалі 37 выдатных адзнак. Многія здаюць экзамены толькі на добра і выдатна. Нядрэнна справіўся з экзаменамі па спецыяльнасці і другі курс. Нездавальняючыя адзнакі, праўда, ёсць, але іх толькі некалькі. Сёння здалі палітэканомію трэ-

цякурснікі гэтага аддзялення. Трэба парадавацца за іх. Пасрэдных адказаў было вельмі мала.

— Наогул сесія праходзіць нядрэнна. Студэнты працуюць самааддана, — падвёў ён вынік.
З. АЛЯКСАНДРАВА.

Невялікі ўтульны пакой на чацвёртым паверсе галоўнага корпуса запоўнен людзьмі. Адно чытаюць, другія спрачаюцца, трэція шукаюць нешта ў каталогу... Адным словам, рабочая абстаноўка.

Я звяртаюся да загадчыка кабінета Аляксея Фёдаравіча Палікарпава:

— Усяго некалькі пытан-

ПАРАДАВАЛІ АДКАЗАМІ

Годзе экзаменацыйная сесія, час, у які яскрава праяўляюцца характэрныя асаблівасці студэнтаў. Ужо на паводзінах перад аўдыторыяй можна ўявіць, хто як падрыхтаваны. Адно яшчэ нешта чытаюць, другія перакананы ў сваіх ведах і спікойна чакаюць.

Прайшоў экзамен па гісторыі КПСС у трэцяй групе гісторыкаў. Парадавалі сваімі адказамі Н. Гарошка, О. Коршунава, О. Мудрова, В. Лёган

і іншыя. Асабліва вызначыліся другая група, дзе 13 студэнтаў атрымалі выдатныя адзнакі. Гэта тыя, хто сістэматычна рыхтаваўся і добра адказаў на семінарскія занятках. Але ёсць і пасрэдныя адказы, Асабліва слаба адказваюць тыя, хто перавёўся з вяснянага і завочнага факультэтаў. Яно і зразумела. Даздача некаторых прадметаў перашкаджала рэгулярнай падрыхтоўцы і

ўплывала на вынікі экзаменаў.

— Адказамі гісторыкаў задаволена, — гаворыць экзаменатар кандыдат гістарычных навук, дацэнт І. О. Царук.

А наперадзе яшчэ экзамены. Пажадаем жа гісторыкам, каб усе выкладчыкі заставаліся імі задаволеныя.

М. АУСІЕВІЧ,
аспірант кафедры гісторыі філосафіі і логікі.

І КАБІНЕТ ТРЫМАЕ СПРАВАЗДАЧУ

наў. Аляксей Фёдаравіч, раскажыце, калі ласка, аб рабоце кабінета ў гэтыя напружаныя дні сесіі.

— Дні сапраўды напружаныя. Цяпер наш кабінет рэгулярна наведвае каля 65—70 чалавек, студэнты розных факультэтаў і аддзяленняў. Намнога павялічылася кнігавыдача. Кабінет перыядычна папаўняецца лі-

таратурай, часопісамі.

Аб навінках расказваюць выстаўкі толькі што атрыманай літаратуры, сістэматычны каталог, у якім ёсць аддзелы газет, часопісаў, работ К. Маркса, Ф. Энгельса і У. І. Леніна, навуковых прац супрацоўнікаў універсітэта і інш.

Кабінет у дні сесіі завочнікаў працуе і ў нядзелю.

Тут часта праводзяцца кансультацыі для студэнтаў, даюцца адказы на іх пытанні.

— Назавіце некаторыя лічбы, звязаныя з работай кабінета палітэканоміі ў навучальным годзе.

— У 1968 годзе, напрыклад, наш кабінет навадала каля 4.500 чалавек. Выдадзена

(Заканчэнне на 2-й стар.).

Студэнты падрыхтоўчага факультэта паспяхова здалі залік па курсу «Савецкі Саюз».

В'етнамскія юнакі і дзяўчаты паказалі глыбокае веданне курса, правільна арыентаваліся ў складаных пытаннях.

НА ЗДЫМКУ: дэкан падрыхтоўчага факультэта кандыдат эканамічных навук М. К. Гарбачоў задаваў адказы сваім выхаванцам. Лія карты — студэнт Лю Конг Бай паказвае граніцы Беларускай рэспублікі.

Фота М. Нічыпарэнка.

I КАБІНЕТ ТРЫМАЕ СПРАВАЗДАЧУ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

на каля 6.000 кніг, брашур, часопісаў. Для студэнтаў, аспірантаў і выкладчыкаў дадзена звыш 200 бібліяграфічных давадак. Было аформлена некалькі выставак, прысвечаных знамянальным датам. Неаднаразова арганізаваліся выстаўкі па тэматыцы курса палітэканоміі капіталізму і сацыялізма. За апошні год кабінет папоўніўся 200 кнігамі і брашурамі.

— Шго вы можаце сказаць аб поспехах студэнтаў, якія працуюць у вашым кабінете? Карацей, як здаюць

яны экзамены!

— Аб гэтым лепш пагаварыць з Пятром Усцінавічам Грышановічам, дацэнтам кафедры. Сёння ён прымаў экзамен па палітэканоміі ў трэцякурснікаў.

— Пospехі нядрэнна, адказвае на нашы пытанні Пётр Усцінавіч. Было сем выдатных адказаў, 12 добрых і толькі некалькі здавальняючых. Праўда, хочацца, каб апошніх зусім не было, але, на жаль... Лепшымі студэнтамі зарэкамендавалі сябе Л. Давыдзенка, А. Вараб'ёў, І. Клімаў, В. Мархоненка і іншыя. І немалыя заслугі ў іх выніках

кабінета палітэканоміі. На жаль, яшчэ адчуваецца пэўны недахоп літаратуры, хоць многае ў кабінете ўсё ж можна знайсці. Наконт сесі магу сказаць, што вынікі яе значна лепшыя, чым у мінулым годзе.

— Можце пагутарыць з кім-небудзь з наведвальнікаў кабінета, — парэкамендаваў Аляксей Фёдаравіч Палікарпаў.

— Аляксей Аўраменка, — адрэкамендаваўся хлопец з-за першага стала.

— Ці задавальняе наведвальнікаў работа кабінета?

— У цэлым задавальняе. Падабаюцца чулыя ад-

носны з боку яго работнікаў. Умовы, у якіх мы працуем, добрыя.

— Што вы хочаце пажадаць работнікам у новым годзе?

— Больш папаўняць свае паліцы літаратурай. Гэта пажаданне ўсіх, хто займаецца ў кабінете.

Так, для плённай вучобы студэнтаў зроблен яшчэ адзін крок: кабінет палітэканоміі добра абсталяван і ўкамплектаван. Застаецца толькі не забываць яго адрас: галоўны корпус, чацвёрты паверх.

З. ШЭЙНА.

У ФОТА

АБ'ЕКТЫВЕ—

СЕСІЯ

Кожны зручны для падрыхтоўкі куточак ва ўніверсітэце цяпер не пустуе. Займаюцца не толькі ў читальных залах, кабінетах, інтэрнацкіх пакоях. Адчуваюць сябе шчасліўчыкамі тыя, хто ўладкаваўся ў свабоднай аудыторыі, а то і на ціхай лесвічнай пляцоўцы або каля шырокага падаконніка. Духам экзаменацыйнай сесіі прасякнута ўсё жыццё ўніверсітэта.

Вось як напружана працуюць у кабінете тэорыі і гісторыі дзяржавы і права студэнты юрыдычнага фа-

культэта (здымак унізе).

Другі здымак нашага фотакарэспандэнта М. Нічыла-ранкі адлюстравалі хвалючы момант здачы экзамена. Уважліва слухае адказ студэнткі другога курса біялагічнага факультэта Н. Са-

вачкінай кандыдат хімічных навук дацэнт В. Ф. Бяляеў. Надзя добра авалодала матэрыялам, пойна адказала на ўсе пытанні і заслужана атрымала выдатную адзнаку на экзамене па арганічнай хіміі.

У інтэрнатах

КАЛІ ПРАЦА ПА ДУШЫ

Я не быў у сваім інтэрнаце чатыры месяцы. За гэты час тут змянілася многае, што прыемна мяне ўразіла. У інтэрнаце стала святлей, чысцей, утульней. Святлей не толькі таму, што ўпершыню на калідоры гараць усе лямпачкі, але і таму, што з густам падабраны светлыя фарбы, добра зроблен рамонт, зніклі абшарпаныя кускі лінолеуму. Пры ўваходзе вас сустракаюць дзяжурныя. Ва ўсім адчуваецца сапраўдны парадак і клопат аб тых, хто тут жые. Прыемна лабыць у ленынскую пакой. Ён па-мастакі аформлен. Упершыню ў інтэрнаце абсталявана читальная зала, якая аказалася вельмі да спадобы студэнтам. Пачаў працаваць душ.

Усё гэта гаварыла аб вялікай працы, старанні, умелі, і мне міжволі успомнілася тое, што было ў інтэрнаце да прыходу новага каменданта Надзеі Сяргееўны Удавай. Я падумаў, якія вялікія намаганні тут спатрэбіліся, каб дабіцца такіх поспехаў.

Гутару з Надзеяй Сяргееўнай.

— Прыступіла да працы ў красавіку 1968 года, — гаворыць з прыветлівай усмешкай жанчына. — Непрыглядны выгляд меў тады інтэрнат: цёмныя калідоры, разбітыя шыбы, паламаныя ложка, неабходнасць рамонту, а тут яшчэ і адсутнасць належнай дысцыпліны сярод студэн-

таў і іншае. Усё гэта мне добра знаёма, і таму я згаджаюся з Надзеяй Сяргееўнай, што прыйшла яна «на цаліну».

— З чаго пачыналася знаёмства са студэнтамі. Надзея Сяргееўна лічыць, што любую справу патрэбна пачынаць з таго, каб пазнаць чалавека: «ключ» да студэнтаў можна знайсці толькі тады, калі добра ведаеш кожнага, яго асаблівасці, запатрабаванні, радасці, гора, стан здароўя і г. д.

І я бачу, што Надзея Сяргееўна ўвайшла ў вялікую сям'ю студэнтаў не толькі як старэйшы і паважаны таварыш, але і як маці, якая клапацілася да іх адносіцца.

Вялікі жыццёвы вопыт і вопыт выхаваўчай працы дазволілі ёй знайсці добры кантакт са студэнтамі, абяперціся на студэнцкі актыў.

Надзея Сяргееўна гаворыць аб недахопах, а я думаю аб тым, што ў інтэрнаце па вуліцы Сярдлова зроблена многае. І нездарма яму прысуджана першае месца сярод іншых інтэрнатаў. Усё гэта вынік напружанай, клапацівай працы Н. С. Удавай.

М. ПІПЧАНКА.

БАЛХАШСКІЯ БУДНІ

Хто не зведаў пякучых шалёных стэпавых буранаў, каго не сек распалены пясок, хто не марыў як аб найвялікшым шчасці—аб глытку халоднай прэснай вады, той наўрад ці можа ўявіць сабе засаленыя паўпустыні стэпы Прыбалхашы. Пабываўшы тут хутка пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі англійскі прамысловец Лесли Уркварт прадказваў мінеральным багаццям Прыбалхашы не менш паўвека глухой неведомасці.

Але ўжо ў пачатку трыцятых гадоў на беразе немнагаводнай бухты Бергс пачалося будаўніцтва аднаго з буйнейшых у Савецкім Саюзе медзеплавільнага камбіната. Па закліку ЦК ВЛКСМ з розных канцоў краіны сюды прыехалі сотні камсамольцаў. На Прыбалхашбуд партыя накіравала групу вольных партыйных і гаспадарчых работнікаў. У іх ліку вясной

1935 года прыбыла на будаўніцтва камбіната і В. З. Харужая.

Аб Веры Захараўне Харужай — стойкім камуністце-ленінцу, прывабнейшым чалавеку, яе рэвалюцыйнай барацьбе ў Заходняй Беларусі, самаадданай рабоце ў віцебскім падполлі ў гады Вялікай Айчыннай вайны напісана ўжо нямала кніг і артыкулаў. Ёй прысвечан мастацкі кінафільм. Аднак ва ўсіх гэтых творах гады, праведзеныя Харужай у Прыбалхашы, толькі мімаходам упамінаюцца. Між тым тут, на будоўлі, ярка і разнастайна праявіўся яе арганізатарскі талент, умелы аператыўна і глыбока ўнікаць у любыя пытанні—няхай гэта быт рабочых ці работа ліцейнага цэха, палітычная вучоба або арганізацыя сацыялістычнага спартбудоўніцтва.

13 мая 1935 года Вера Захараўна была зацверджана

інструктарам райкома ВКП(б) Прыбалхашбуда. За ёй замацавалі групу партыйных арганізацый, а таксама даручылі весці пытанні культурна-асветніцкай работы і народнай адукацыі ў раёне. Праз некалькі дзён В. Харужая і сакратар раённага камітэта ВЛКСМ І. Волкаў ужо дакладвалі на бюро райкома партыі аб плане і ходзе падрыхтоўкі да дзіцячага свята, прысвечанага заканчэнню заняткаў у школе. Урачыста прайшло яно. На школьных ранішніх лепшым вучням і педагогам былі ўручаны падарункі. Вечарам увесь пасёлак ад малага да вялікага сабраўся на вялікае школьнае свята.

Вера Захараўна займалася арганізацыяй лікбезаў і школ для малапісьменных. У той перыяд ліквідацыя непісьменнасці для партыйнай і камсамольскай арганізацый Прыбалхашбуда

была справай першаступеннай важнасці. Барацьба з малапісьменнасцю садзейнічала не толькі росту культурнага ўзроўню будаўнікоў, але і стварала ўмовы для падрыхтоўкі высокакваліфікаваных рабочых кадраў для будучага камбіната. Для наладжвання паспяховай работы вячэрніх школ і курсаў лікбеза райком партыі стварыў спецыяльную камісію. У склад яе ўвайшла і В. Харужая. Яна падбірала настаўнікаў, адшуквала адпаведныя памяшканні, даставала вучэбныя дапаможнікі і інвентар, вяла вялікую растлумачальную работу на будаўнічых участках, у жылых бараках.

Штодзённа Вера Захараўна паспявала зрабіць столькі, што нават бачыўшы віды таварышы на рабоце здзіўляліся яе працадольнасці. Ва ўсёй практычнай дзейнасці яна абаялася

на шырокі актыў. Камсамольцы будоўлі з гатоўнасцю бралася за любую прапанаваную Верай Захараўнай справу. Здзіўляюча лёгка знаходзіла яна агульную мову з маладымі настаўнікамі, выпускнікамі вышэйшых тэхнічных вучылішчаў і ўчарашнімі пастухамі, хлопцамі з глухіх таёжных сёл.

Гэта ўменне ў простым абмене думкамі пераканаць чалавека, захапіць яго вышэйшымі ідэямі дапамагло Харужай літаральна за некалькі дзён падабраць настаўнікаў для ўсіх груп лікбеза і школ малапісьменных. 26 чэрвеня яна інфармавала бюро райкома партыі аб ходзе ліквідацыі непісьменнасці. Праз 20 дзён зноў дакладвала аб становішчы справы на гэтым участку. У рашэнні бюро ад 16 ліпеня 1935 года адзначалася, што ў выніку зробленай работы ўдалося аха-

піць на будаўніцтве рознымі формамі навучання асноўную масу непісьменных і малапісьменных.

Вера Харужая выконвае масу другіх партыйных даручэнняў: рыхтуе да абмеркавання пытанне аб рабоце паштовага аддзялення, выпускае плакаты, сумесна з групай таварышаў займаецца падрыхтоўкай вытворчай канферэнцыі транспартнікаў, правярае ў многіх партарганізацыях работу са спачувачымі. На грамадскіх пачатках яна загадвала аддзелам партыйнага жыцця ў газеце «Прыбалхашская праўда», некалькі месяцаў выконвала абавязкі сакратара адной з буйнейшых партарганізацый будаўніцтва.

Справы наплывалі з усіх бакоў. Але Вера Харужая ў сваёй стыхіі. Яна літаральна гарэла на рабоце. Камуністка В. І. Папова, якая

СТУДЭНЦКАЯ ЗДРАЎНІЦА

Мне выпадкова давялося пачуць размову двух сяброў пасля здачы экзамена. — Колькі «ачкоў» атрымаў? — Пяць.

— Не здзіўляюся. Напэўна, з бібліятэкі не вылазіў.

— Так, але ж ты мяне і не мог бачыць, бо я ўжо колькі дзён знаходжуся ў прафілакторыі. Там і рыхтаваўся.

Пытанні паўсталі адразу: праўды, якія ж там умовы для вучобы? Як расплаванан час? Як адпачываюць і ездзяць студэнты з «курорта» ў Мінск здаваць экзамены? Усё гэта можна было высветліць толькі на месцы.

Прасторны камфартабельны аўтобус пакідае горад і

толькі перавернутыя на беразе, напалову ўжо занесеныя снегам, чаўны. Снежная баба, якую зляпілі студэнты, нібы вартаўнік, ахоўвае іх.

Калі ўзыйсці на балкон — трапляеш нібы ў казку: зірнеш налева — скрыжаванне дарог, прама — сасновы бор, направа — мора ляжыць і навокал чароўная белізна.

У пачатку гутаркі галоўны ўрач прафілакторыя Іван Іванавіч Зінчанка сказаў:

— Усе нашы мерапрыемствы пачынаюцца са сталовай, а таму амаль што галоўная ўвага сканцэнтравана тут. Месяц у нас хапае, але, каб паўней задаволіць патрабаванні студэнтаў, снеданне, абед, вячэра право-

ні і што зусім на двары няма марозу. Здаецца, прысеў ты ўлетку пабедаць на ўлонні прыроды, на ўскрайку бярозавага гаю. Ускалыхнуцца шторы — і здаецца, слабы ветрык гойдае малодыя тонкія дрэўцы...

А гаспадыні гэтага цудоўнага кутка прыроды ўжо ўсё падрыхтавалі. Толькі словы шэф-повара Ксеніі Мікалаеўны Ракоўскай вяртаюць да рэчаіснасці:

— За 10—15 хвілін да адкрыцця ў нас расстаўлена ўжо па сталах пасуда, хлеб, халодныя закускі, трэція блюда.

— Студэнты — народ вясёлы, а таму і працаваць лёгка, — кажа афіцыянтка Святлана Міхалевіч, — толькі іншы раз спазняюцца, ды што ты зробіш: студэнт ёсць студэнт.

Аб тым, як студэнты адносяцца да работнікаў сталавай, што думаюць аб іх, што прапануюць, я даведаўся з кнігі водзываў і прапанов. Толькі падзякі і афіцыянтам і паварам. Вось адзін з запісаў: «Мы, студэнты БДУ, БПІ, МДПІЗМ просім адміністрацыю прафілакторыя аб'явіць падзяку афі-

на належным узроўні. Усе студэнты ўмоўна падзелены на некалькі груп. За кожнай замацаваны ўрач і медсёстры. Наладжана кругласутачнае дзяжурства медыкаў. У першыя тры-чатыры дні кожны студэнт прайшоў медыцынскі агляд, пасля чаго назначалася лячэнне.

Цяпер тут пастаянна працуюць кабінеты фізіятэрапіі, святалічэння, працэдуры, зубаврачэбны, інгалятарны, гразелічэбніца.

— У нас багатае медыкаментознае лячэнне, нам можа пазайздросціць нават іншая клініка, — расказвае Іван Іванавіч. — Ва ўсіх адпачываючых у мінулую змену быў значна палепшан стан здароўя.

У кабінете лячэння гразямі я пазнаёміўся са студэнтам БПІ Уладзімірам Кісялёвым. У яго функцыянальнае парушэнне нервовай сістэмы.

— Ужо за невялікі час, што я прабыў тут, — кажа ён, — адчуваць сябе пачаў значна лепш.

Гадзіны праз дзве я выпадкова сустрэўся з ім зноў. Цяпер ён адпраўляўся на лыжную прагулку.

Вольны час студэнты тут выкарыстоўваюць па-рознаму. Адно катаюцца на лыжах, у другіх хутка экзамен, і яны рыхтуюцца.

Я пабываў у некалькіх пакоях студэнтаў. У кожным жыве па чатыры чалавекі. Усюды чыста, утульна. На пытанне, як жывецца, сту-

дэнты БДУ І. Рыбіцкі і Г. Пашкоў адказалі:

— Вельмі добра, — а потым, уздыхнуўшы, дадалі: — Вось каб не сесія, гады б...

— Сяброўкі паехалі здаваць, а ў нас экзамен праз некалькі дзён, — расказваюць Оля Кулажанка і Галя Міхайлава, студэнткі трэцяга курса біяфака. — Трэба рыхтавацца. З біяфізікай жарты малыя...

Я не выпадкова сустракаю студэнтаў за падрыхтоўкай да экзаменаў у жылых пакоях. На жаль, чытальная зала ў прафілакторыі яшчэ не абсталявана.

У заключэнне Іван Іванавіч Зінчанка кажа:

— Вядома, да наступнай змены і з чытальнай залай, і з дэманстрацыяй фільмаў, і з транспартам усё будзе наладжана. А ўвогуле, прапрацаваць яшчэ трэба шмат. Гэта ж першыя, можна сказаць, крокі студэнцкай здраўніцы. А час тут можна правесці весела і з карысцю для здароўя. Ужо першай

зменай было арганізавана некалькі канцэртаў. Застаецца толькі пажадаць, каб нам прыслалі культработніка. З такой колькасцю людзей — у нас цяпер 360 чалавек — можна ўсё арганізаваць.

... Зімовае сонца нібы паслізнулася на абмёрзлым небасхіле і напалову схавалася за сцяной лесу. Вяртаюцца з прагулкі лыжнікі. Заганяюцца зямлячкі ў вокнах прафілакторыя.

У. ШАРПІЛА,
наш спец. кар.

На здымках: агульны выгляд студэнцкай здраўніцы (уверсе справа); студэнткі ІІІ курса біяфака Оля Кулажанка і Галя Міхайлава рыхтуюцца да экзамена (здымка злева); на лыжнай прагулцы чацвёртакурсніцы з фізфака Люда Халадзенкава і Рая Халеева; унізе — у сталавай прафілакторыя. Фота аўтара.

імчыць па шырокай шашы на Заслаўль. Здаецца, толькі вялікая хуткасць не дазваляе 25-градуснаму марозу ўхапіцца за шкло яго вакон. У салоне цёпла, утульна. Шмат у каго з пасажыраў у руках кніжкі ці канспекты. Нічога не скажаш: студэнты... сесія.

... Мінскі міжінстытуцкі санаторый - прафілакторый пры БПІ. Вось ужо другі месяц студэнты ўніверсітэта, політэхнічнага інстытута і інстытута замежных моў маюць магчымасць без адрыву ад вучобы адпачываць тут і праходзіць пэўны курс лячэння.

Сярод сасновага бору, на ўзбярэжжы Мінскага мора размясцілася студэнцкая здраўніца. Праўда, мора цяпер не ўбачыш, яно пад лёдам. Аб ім напамінаюць

дзяцца ў дзве змены. Трэба раней выехаць у інстытут — калі ласка, можна і пазней прыехаць.

Праўда, пакуль што мы маем магчымасць прымаць толькі студэнтаў з захворваннямі нервовай і сардэчна-сасудзістай сістэм, бо не наладжана дыетычнае харчаванне для людзей, якія патрабуюць строгага рэжыму. Але трапляюць і такія. І мы, як кажуць, ад сябе арганізавалі некалькі дыетычных сталаў.

Я зайшоў у памяшканне сталавай, калі да пачатку абеду заставалася некалькі хвілін. Вялікая, прасторная зала. Сонечны бок — шкляны. Сервіроўка сталаў закончана. Светлыя шторы з адбіткам беластвольных бярозак робяць уражанне, нібы ты не ў памяшкан-

цыянтцы Соф'і Якаўлеўне Сарока за ветлівае абслугоўванне і чулыя адносіны да нас. У дні яе работы мы адчуваем сябе як дома».

Многа цёплых слоў можна пачуць і ў аднас медыкаў. Медыцынскае абслугоўванне ў прафілакторыі

ВЕРЫ ХАРУЖАЙ БАЙЦЫ ЛЕНИНСКАЙ ПАРТЫИ

жыла ў тых месяцы ў адной кватэры з Харужай, расказвае, што ў Веры Захарунай было жалезнае правіла не пакідаць на заўтра тое, што можна зрабіць сёння. І калі патрабавала справа, яна не спала ноч або ўставала ў 3—4 гадзіны раніцы.

У студзені 1936 года В. Харужую выбіраюць сакратаром парткома аддзела галоўнага механіка. У сувязі з гэтым на некаторы час яна адрываецца ад работы ў апарце райкома. У гэтыя дні на будаўнічай пляцоўцы і прадрываў будоўлі разгортваецца стыханаўскі рух. Партыйная арганізацыя, узначальваемая В. Харужай, праводзіць вялікую работу па распаўсюджванню вопыту перадавікоў і ўвядзенню новых вытворчых норм.

9—10 лютага на будоўлі праходзіў агульны закрыты партыйны сход, дзе абмяр-

коўвалася пастанова пленума Казрайкома аб Прыбалхашбудзе. На сходзе выступала і Харужая. Галоўная тэма яе выступлення — стыханаўскі рух на будаўніцтве. На канкрэтных фактах яна ўскрыла прычыны, якія тармазілі разгортванне гэтага руху, гаварыла аб мерапрыемствах, якія дапамаглі зрабіць спаборніцтва масавым.

У красавіку 1936 года В. З. Харужая зноў вяртаецца ў райком партыі. Аб тым, якую вялікую і разнастайную работу выконвала яна, красамоўна сведчыць захаваны ў архіве план арганізацыйных мерапрыемстваў райкома партыі.

«...Да 10-га мая правярць, як ліквідуець сваю непісьменнасць камуністы, якія былі непісьменнымі ў час правёркі партыйных дакументаў, як дапамагаюць ім у гэтым пярвічныя партыйныя арганізацыі. Вы-

кананне ўскласці на тт. Харужую і Садыкава.

Да 15-га мая арганізаваць пры райкоме агіткалэктыву, забяспечыць яго кваліфікаваным кіраўніцтвам. Выкананне даручыць т. Харужай.

Да 20-га мая правярць, як камуністы выпісваюць і чытаюць газеты «Праўда», «Казахстанская праўда» і часопісы «Большавік» і «Большавік Казахстана». Выкананне даручыць т. Харужай.

Заслухаць на бюро райкома даклады партаргаў ЦЭЦ, вопытнай узбагачальнай фабрыкі, кірзавода № 2 і галоўнага ўпраўлення аб практыцы правядзення чытак газет на вытворчасці і партаргаў квартала «А», Саюзводбуда і лесазавода аб правядзенні чытак і гутарак у бараках. Падрыхтаваць т. Харужай.

Правярць ролю пярвіч-

ных партарганізацый у разгортванні стыханаўскага руху. Выкананне даручыць т. Харужай...»

У тых вясеннія і летнія месяцы 1936 года Вера Захаруна пачала пісаць кнігу. Познімі вечарамі яна дыктавала машынісццы рэдакцыі Ліне Падрэз старонкі сваёй так і не дапісанай кнігі.

З лета 1936 года В. Харужая ўсё больш і больш пераклучаецца райкомам партыі на прапагандысцкую і агітацыйную работу. Ёй даручаюць складанне плана падрыхтоўкі антываеннага дня 1 жніўня, гарадскога мітыngu. Яна падбірала і накіроўвала на прадрываў стывы дакладчыкаў, агітатараў, сама часта выступала з дакладамі на партыйных і рабочых сходах, вяла заняткі ў палітшколе.

— Любілі слухаць Харужую рабочыя. Да нас у цэхі аддзела галоўнага ме-

ханіка часта прыходзілі лектары. Але ўсё было неяк больш зразумелым, калі гаварыла Вера Харужая, — успамінае былы рабочы лідзейнага цэха П. Леўчанка. — Яна ўмела словам закрануць душу чалавека...

У пачатку 1937 года В. Харужую зацвярджаюць загадчыкам дома партыйнай асветы. З гэтага часу кансультацыі, семінары прапагандыстаў, падбор і інструктаж дакладчыкаў і асабістая прапагандысцкая работа ў палітшколе аддзела галоўнага механіка сталі галоўнай яе справай. Адначасова яна арганізуе работу тэатра рускай драмы. Рыхтуе вечар успамінаў аб палымяным рэвалюцыянеру-ленінцу Сярге Арджанікідзе, актыўна ўдзельнічае ў дзейнасці камісіі па падрыхтоўцы і правядзенню Міжнароднага рабочага дня, наладжвае работу та-

варыства па аказанню дапамогі палітзняволеным у краінах капітала. У лютым 1937 года яе выбіраюць старшынёй Прыбалхашскага райкома МОПРа.

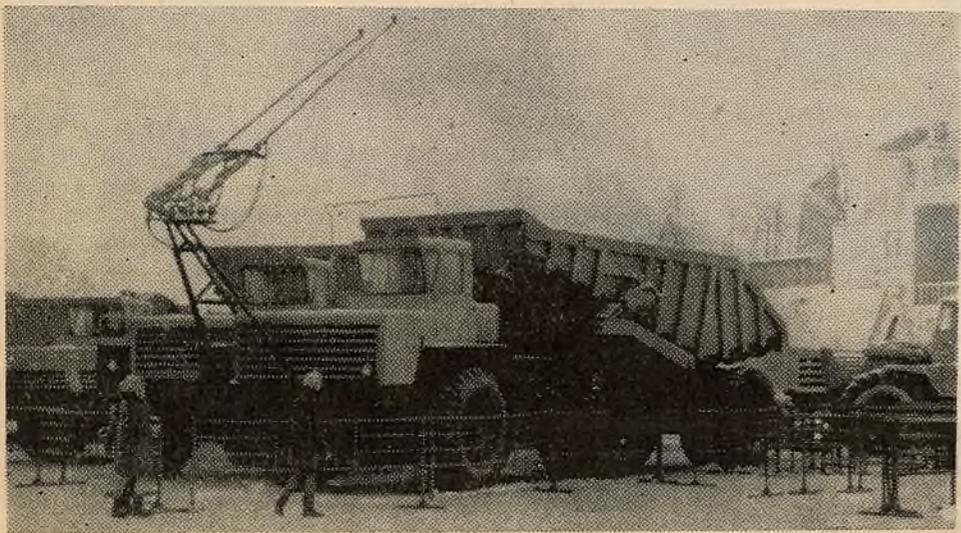
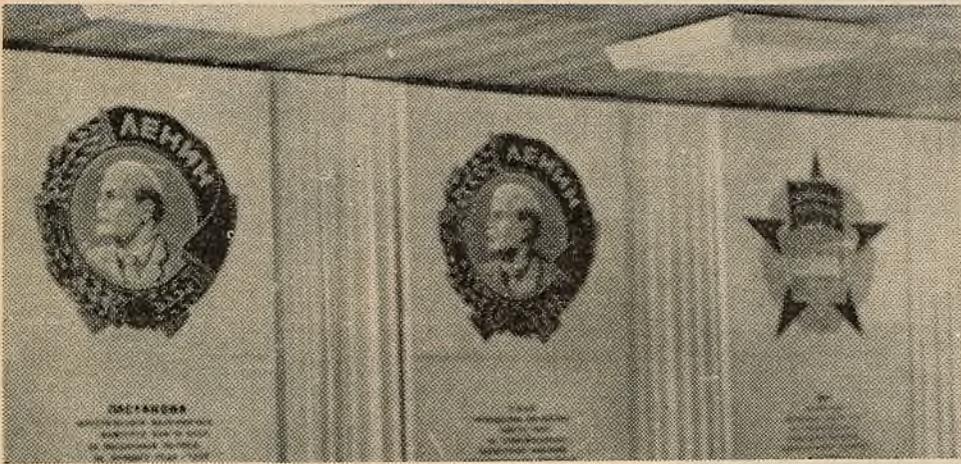
Да апошняга дня сваёй работы на будаўніцтве Балхашскага медзеплавільнага камбіната напружана і самааддана працавала В. Харужая, яна з гонарам выконвала ўсе партыйныя даражэнні.

Такой ведаюць і памятаюць таварышы па балхашскай эпопеі слаўную дачку беларускага народа Веру Захаруна Харужую. Такай непрымірнай да недахопаў, патрабавальнай да сябе і іншых, выключна сканцэнтраванай малою Веру Харужую дакументыякія захаваліся ў архіве Балхашскай партыйнай арганізацыі.

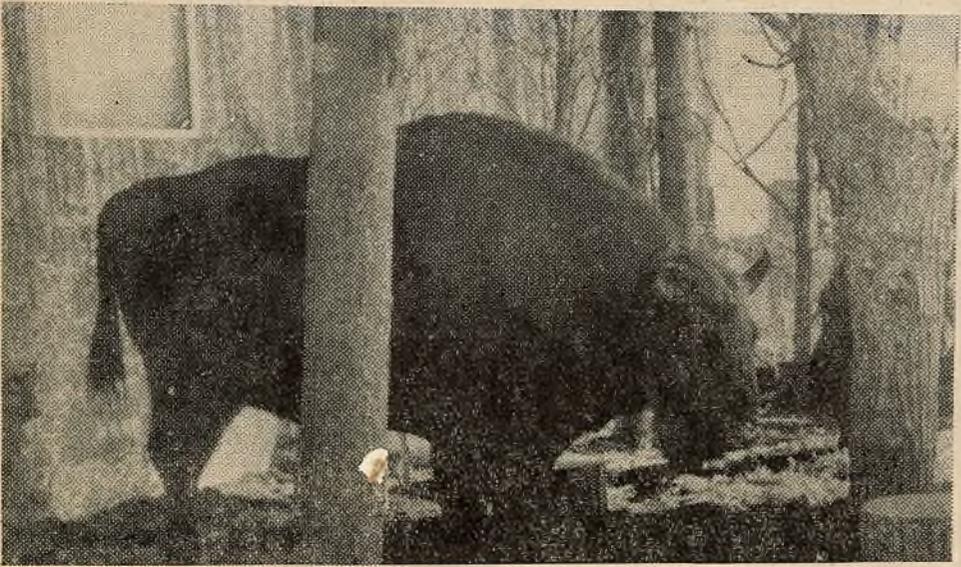
І. КАЛЫВАНАУ.
(«Коммунист Белоруссии», № 7, 1968 г.).

БЕЛАРУСЬ ЮБІЛЕЙНАЯ

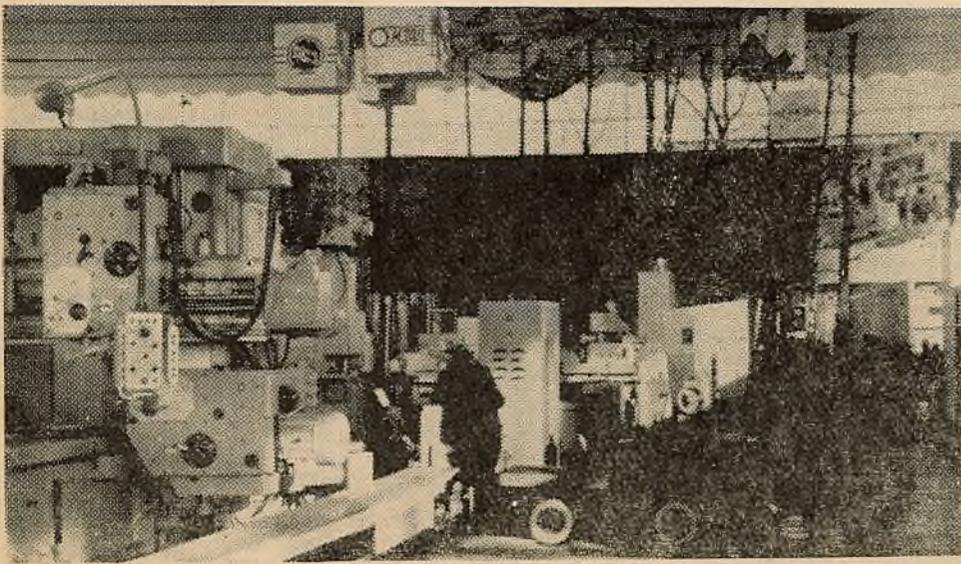
Адкрытая да 50-гадовага юбілею КПБ і БССР выстаўка дасягненняў народнай гаспадаркі Беларусі выклікае вялікае ўражанне і захапленне ў шматлікіх наведвальнікаў — рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі і, вядома, студэнтаў. Той, хто пабываў на выстаўцы з фотаапаратам, не мог не зазняць некаторыя кадры цудоўнага відовішча. Не мог вызваліцца ад спакусы і наш фотакарэспандэнт М. Нічыпарэнка, які сёння прапануе ўвазе чытачоў свае здымкі.

Усяму свету цяпер вядомы магутныя беларускія аўтамабілі.

Цудоўны куток прыроды зачароўвае наведвальнікаў выстаўкі.

Савецкая Беларусь выпускае самую навішую складаную тэхніку.

Фота М. Нічыпарэнка.

«Аб Леніне-рэвалюцыяй, Леніне-філосафу, Леніне-палітыку, Леніне-эканамісце напісана шмат цікавых і разнастайных кніг. Але ёсць адна праблема, якая даследавана менш за ўсё. Гэта праблема — Ленін-літаратар, пісьменнік, публіцыст. Філолагі вельмі перашуца звяртаюцца да творчай лабараторыі Уладзіміра Ільіча, да мовы і стылю яго выдатных публіцыстычных твораў...»

Гэтыя радкі — з новай кнігі выкладчыка нашага ўніверсітэта Міхаіла Яўгевіча Цікоцкага «У. І. Ленін і пытанні эстэтыкі публіцыстычнага слова».

Сапраўды, пытанні публіцыстычнага майстэрства Леніна яшчэ мала распрацаваны. І аўтар канцэнтруе сваю ўвагу на асноўных прынцыпах літаратурна-публіцыстычнай дзейнасці У. І. Леніна.

Кнігу М. Цікоцкага ўмоўна можна падзяліць на дзве часткі. У першай аўтар гаворыць пра некаторыя агульныя пытанні тэорыі публіцыстыкі і эстэтыкі публіцыстычнага слова, метада лагічную аснову вывучэння мовы і стылю публіцыстыкі У. І. Леніна.

На шматлікіх прыкладах грунтоўнага аналізу прац многіх даследчыкаў аўтар наводзіць чытача на роздум: як звязаць сэнсавы бок у творы з псіхалагічным, аб'яднаць лагічныя паняцці з вобразным мысленнем; вядзе размову аб тым, што такое прырода публіцыстычных жанраў, вобраз у публіцыстычным творы, індывідуальны стыль публіцыста; што такое мастацкая і «немастацкая» публіцыстыка; гаворыць аб сінтэзе сродкаў, інтэлектуальнага і мастацкага пазнання рэчаіснасці, аб сінтэзе навукова-тэарэтычных і эмацыянальна-вобразных пачаткаў.

Робячы экскурс у гісторыю, пачынаючы з прац антычных філосафаў і прамоўцаў — Сакрата, Дэмафея, Арыстоцеля, Платона. Цыцэрона, — аўтар паказвае, што публіцыстыка бярэ пачатак у глыбокай старажытнасці і аснова яе — аратарскае майстэрства. Ён падкрэслівае асаблівасці стылю аратарскага публіцыстычнага слова і стылю мастацкага слова, асаблівасці

Студэнцкія рэцэнзіі

НЕЎМІРУЧЫЯ
ТРАДЫЦЫІ

аратарскай мовы і мовы навуковай. Ён выводзіць важную думку, што мэта публіцыста і прамоўцы — не толькі пераканаць слухача, але і раскрыць ісціну, зблізіць навуку і мастацтва з жыццём. Задача публіцыста — арганічна спалучыць у творы вобраз і паняцце.

«У апошні час... — гаворыць аўтар, — многія маладыя нарысцы замест глыбокага пранікнення ў сутнасць апісваемых падзей, у сутнасць таго ці іншага вобразу захапляюцца «мастацкім» апісаннем другародных падрабязнасцей — пейзажу, партрэта, абстаноўкі — і вельмі мала мысляць. А без думкі, вядома, ніякай публіцыстыкі быць не можа...»

Публіцыстыка мае сваю паэзію. Яна — у арганічным адзінстве тэарэтычнага і вобразнага мыслення, у дыялектычнай узаемасувязі і ўзаемадзеянні формы і зместу, слова і думкі, думкі і справы...»

Як жа ўдалося М. Я. Цікоцкаму вызначыць асаблівасці моўнага майстэрства У. І. Леніна і стылістычныя асаблівасці яго публіцыстыкі? Другую частку сваёй кнігі ён разбіў на пяць раздзелаў.

У першым сабраны матэрыялы, якія расказваюць, як Ленін «рашуча змагаўся за адзінства слова і справы, супраць фразёрства і пустаслоўя, без старонняга аб'ектывісцкага апісальніцтва».

Аналізуючы стылістычныя заўвагі на другі праект праграмы партыі, складзены Пляханавым, М. Я. Цікоцкі паказвае, як «разносіць» У. І. Ленін абстрактнасць і цягучасць пляханаўскага выкладання, туманнасць і расплывістасць яго фармулёвак. М. Я. Цікоцкі падкрэслівае на прыкладах актыўныя ленынскія канструкцыі, дакладныя і акрэсленыя вызначэнні. Тут жа характарызуе адметныя рысы індывідуальнага стылю Леніна — яго своеасабліва манера браць у двухкесе словы або цэлыя выразы з мэтай падкрэсліць свае эстэтычныя адносіны да іх, выкарыстоўваць уводныя словы, ужываць цэлую сістэму вобразных метафар і параўнанняў, прыняць свабоды творчай індыві-

дуальнасці, уласны почырк публіцыста.

Другі раздзел прысвечан праблеме тэорыі публіцыстычнага стылю — праблеме ўзаемасувязі і ўзаемадзеяння лагічнага і вобразнага, рацыянальнага і эмацыянальнага ў публіцыстычных творах. Аналізуючы артыкул «Ад якой спадчыны мы адказваемся», М. Я. Цікоцкі ясна вырысоўвае тэндэнцыйнасць і рэвалюцыйную страснасць Леніна. У гэтым жа раздзеле аўтар прыводзіць прыклады, як ўздзейнічала думка Леніна на грамадскую думку, прыклады эмацыянальнасці яго публіцыстычных выступленняў, стылістычнай ролі тону, унутранай сувязі лагічнага і эмацыянальнага.

Прамата, рэзкасць і прычуповасць палемікі Леніна, трапная ацэнка і простыя тлумачэнні ім складаных праблем рэчаіснасці, пераёмнасць стылю дэмакратычнай рускай літаратуры і публіцыстыкі адчуваюцца ў праведзеных даследаваннях М. Я. Цікоцкага. У трэцім раздзеле адлюстраваны погляды Леніна на асаблівасці майстэрства партыйнага агітатара і прапагандыста, выказваюцца думкі, на якой чытача лавіна арыентавацца народная публіцыстыка.

Найбольшы інтарэс выклікаюць чацвёрты і пяты раздзелы, дзе гутарка ідзе аб пранікненні ў творчую лабараторыю Леніна-літаратара, аб разуменні сутнасці метадаў яго пісьменніцкай работы над творами, а таксама аб раскрыцці праблемы ўзаемасувязі і ўзаемадзеяння слова і вобраза.

Мноства прыкладаў паказвае, як Ленін працаваў над рукапісам, планами, высятляе сэнсавыя і эстэтычныя крытэрыі пры стварэнні ім вобразаў-малюнкаў, вобразаў-тыпаў.

Кніга заканчваецца нарысам аб развіцці ленынскіх традыцый у савецкай публіцыстыцы.

Сёння, калі па ўсёй краіне ідзе падрыхтоўка да святкавання 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна, калі распачат вялікі творчы пошук за настолькі вядомым вывучэнне яго тэарэтычнай спадчыны, гэтая кніга набывае яшчэ большую каштоўнасць.

М. ЦІВА.

САВЕЦКІ ХАРАКТАР

— Ма-а-ма! Мамачна! Мама! — прарэзлівы, спалоханы дзіцячы крык парушае наступіўшую цішыню. У гэтым крыку і страх, і гора і несучасная чалавечая боль. Няма нікога. Толькі глыбокая страшная варонка і хлопчык. Бомба, снінутая фашыстамі, вырвала, забрала у адно імгненне яго шчаслівае радаснае дзяцінства.

Не выпадкова я пачынаю гутарку аб фільме «Іван Макаравіч» (вытворчасць кінастудыі «Беларусьфільм», аўтар сцэнарыя Валерыі Саўчанка, рэжысёр-пастаноўшчык Ігар Дабралюбаў, апэратар Д. Зайцаў) менавіта з гэтага эпізода. Гэта сцэна не можа не хваляваць глядача, не выклікаць роздуму.

Асірацелы хлопчык на незнаёмай станцыі. Як складзецца яго лёс, як ён будзе жыць далей?

Аўтар сцэнарыя, а ўслед за ім рэжысёр выводзяць свайго героя на шырокі жыццёвы шлях. Узмужанне, фарміраванне характару, далейшы лёс Вані раскрыты дастаткова поўна і пераканаўча.

Ваня сустракае добрых простых людзей. Ён акружан цеплынёй і клопатам.

Дзядзька Кузя (артыст А. Трусаў), бабуля (артыстка Е. Максімава), суседка (артыстка В. Уладзімірава), уральская дзяўчынка Зіна — усё яны у любую хвіліну гатовы дапамагчы словам, ласкай, апошнім кавалкам хлеба. У маленькіх, здавалася б, зусім нязначных эпізодах аўтарам удалося не толькі паказаць клопаты аб чалавеку, але і раскрыць шчодры характар савецкага народа.

Гора, агульнае гора, прынесенае вайной, зблізіла людзей. І гэта дала ім сілы дзень і ноч, у тыле і на фронце каваль перамогу.

Такія, як дзядзька Кузя, суседка, хлопчык Ваня, які ўжо ў дзяцінстве стаў Іванам Макаравічам, выстаялі і дапамаглі пераадолець воірага.

Паступова разгортваецца сюжэт кінафільма, і глядач усё больш пранікаецца любоўю да Вані Мацеева. Хлопчык жыве спачатку ў дзядзькі Кузі, стараяцца дапамагчы яму, робіць усё, што ўмее. Відаць, што хлопчык вырас у працавітай сям'і. І хоць бацькі Вані — маці (артыстка Т. Логінава) і бацька (артыст Ю. Яроманна) — паказаны вельмі ма-

ла, мы ведаем, што гэтыя яны выхавалі Ваню сумленным, чуплым, працавітым.

А вось ён ахвотна дапамагае бабулі і унучцы, якія звануіраваліся з Масквы. Глыбока грамадзянскія, учынікі, сардэчнасць Вані нас проста захапляюць. Сам яшчэ дзіця, Ваня панідае ў сябе асірацелую маскоўскую дзяўчынку, дапамагае ёй вучыцца, клопацца аб ёй.

Задума драматурга раскрываецца і паглыбляецца з дапамогай пранікнёнай ігры артыстаў. У галоўнай ролі зняўся адэскі школьнік Віця Махонін. Ён прыняў лёс свайго мінскага раўесніка блізка да сэрца і глыбока перажыў хваляванні і радасці свайго героя. Запамінаюцца і іншыя вобразы простых і сардэчных савецкіх людзей, створаныя другімі актэрамі.

Фільм «Іван Макаравіч» маладога рэжысёра Ігара Дабралюбава — вялікая творчая ўдача.

Л. ШАБАН,

студэнтка.

Адказы рэдактар
М. І. ЮСЬКА.